

Blaník a Klácelka

Klácelův projekt byl skutečně velkolepý. Vykácený les, původně pokrývající celý kopec, nevyužitý, ale opracovaný a k dalšímu sochařskému ztvárnění připravený pískovcové kvádry, to vše je důkazem o tom, že dochovaný Blaník je pouze torzem původního záměru.

Ztrnulé, jakoby spící postavy Zdeňka Zásmuckého, Jana Žižky a Prokopa Holého, postavičky trpaslíků, kteří kují zbroj pro blanické vojsko, reliéfy husitů na vnějších stranách Klácelky jsou zvláštním vypodobněním obyvatel tohoto bizarního útvaru.

V klácelovské literatuře se uvádí, že básník využil poměrné svobody, kterou mu skýtala laskavá ochrana liběchovského mecenáše, a prosadil v této svérázné podobě původní variantu své časoměrné básně *Hlas z Blaníka* (in: *Lyrické básně*, 1836, neupravený originál je uchován v pozůstatosti Veroniky Vrbíkové v Moravském zemském archivu v Brně). Na nátlak cenzury musel totiž v publikované verzi básně nahradit Žižku a Prokopa Holého sv. Václavem a sv. Vojtěchem. I tak se jedná o báseň pozoruhodnou:

H l a s z B l a n í k a
Hurrah, juž je tu čas!
Zbudte se, zbudte se, bratři,
Václav vůdce je náš, on vede k slávě nás,
Vojtěch nám kazatel smělosti.

Juž nás trouba volá,
hrňme se, hrňme ze skály,
kdo chceš být Slovanem, rychle připoj se nám,
věčná hanba čeká nedbalce.

Stojte! Stavte se v řad!
Čechia heslo je první,
blíží vrah se ku nám, bratři, utichněme,
pomsta tichá vždy je nejvřelejší.

Na před! Na lva pozor,
pusťte na otroky hrůzu!
Zhyň, zhyň! Jen ho doraz! Čechia, Čechia!
Tu máš! Bože, smiluj se! Zab ho!

Hurrah! Dále za ním!
Nám kyne odměna sláva!
Slyšte, trouba volá! Zvěstuje výhru nám –
věčná sláva budiž ti, Bože!

Vladimír Macura píše v knize *Znamení zrodu*, že „v kontextu české obrozenecké kultury“ jsou případy, „kdy se v národní sanktum přetváří hora“, méně četné. Zmiňuje sice Říp, Radhošť, Blaník a Krkonoše, ale domnívá se, že nedosahují takového významu jako např. Tatry pro kulturu slovenskou, kde jsou tyto hory „základní národní svátostí“.¹²

¹² VLADIMÍR MACURA, *Znamení zrodu*, Praha 1983, s. 215.

Domnívám se, že důležitost legendy o Blaníku v české kultuře první poloviny 19. století je podceňována. Zejména vezmeme-li v úvahu i německou dobovou literaturu, která byla v Čechách nejen hojně čtena, ale i pilně překládána. Zde je blanická legenda považována za „hlavní pověst českého dávnověku“ (Schiffner). Také František Matouš Klácel blanickou legendu označuje za „pramen národního písemnictví“.¹³

Němečtí spisovatelé konce 18. a první poloviny 19. století spojovali Blaník především s postavou Zdeňka Zásmuckého, a to poprvé v romantické povídce Josepha Schiffnera *Zdenko von Zasmuk und seine Gefährten oder Die im Berge Blanick eingeschlossenen Ritter (Zdeněk Zásmucký a jeho družové aneb Rytíři zakletí v hoře Blaníku)* s již zmíněným podtitulem *Eine Hauptsage der böhmischen Vorzeit*, která vyšla roku 1798 v Praze a Lipsku. Jsou zde vylíčena rytířská dobrodružství Zdeňka Zásmuckého, který byl zasvěcen udatným Meinhardem, vůdcem blanických rytířů, do tajemství hory a zvolen za budoucího člena tajného řádu. Meinhard byl spolu se svými vojáky zabit husity nedaleko Blaníku, ale žije dál uvnitř hory, kde velí vojsku rytířů. Přislíbí našemu hrdinovi kouzelné prostředky, které mu mohou pomoci pouze tehdy, jestliže je využije k ušlechtilým záměrům. A tak Zdeněk Zásmucký postupně nabývá a v nerozváznosti ztrácí a znovu získává kámen mudrců, kouzelného koně a nakonec poklad nejcennější: skutečnou moudrost. Hrdina je zavilým odpůrcem husitů, ale zároveň horoucím českým vlastencem. Když král francouzský označí Čechy za zemi cikánů, Zdeněk ho s hrdostí poučí, že Čechy jsou zemí divukrásnou, kam Karel IV. přenesl z Francie nádheru umění a vědy.

Další německy psaný příběh o Blaníku pochází z pera Wolfganga Adolpha Gerleho a je obsažen v jeho *Volksmärchen der Böhmen (České lidové pohádky)*, které vyšly v Praze v roce 1819. Ani zde si obraznost neklade žádné meze. V příběhu *Die Reiter aus dem Berge Blanik (Jezdci z blanické hory)* je hrdinou Isidor, syn české princezny Miloslavy, která uzavřela tajný sňatek s rytířem Zikmundem z Tábořska. Zlý král ji vyhnal i s dítětem do lesů, kde byl Isidor vychován vlky. Od démona Cissa obdržel kouzelný talisman, pomocí kterého se stal pánem blanických rytířů. Následuje řada dobrodružství, která jsou obdobou příběhů Zdeňka Zásmuckého. Tato německá „rytířská poetika“, pěstovaná v našem kulturním okruhu např. v časopise *Apollo*, nemá žádné ideologické konotace a nenalezneme v ní ani žádnou symboliku.

Další německá zpracování této legendy však již mají vysloveně protireformační ráz. Blaničtí rytíři jsou vojskem, které padlo v boji proti husitům, přebývá v hoře, a až bude Čechům nejhůře, přijde jim na pomoc. To platí o dílku Johanna Schöna *Die Ritter des Berges Blanik (Rytíři z hory Blaník)* z roku 1822, které v roce 1825 pod stejným názvem zveršoval Johann Georg Passy. Obširněji zpracoval tentýž příběh Carl Georg Herloszsohn

¹³ KLÁCEL, *Průklest ku ladovědě* (pozn. 10).

44. Václav Levý, Jan Žižka a Prokop Holý v Blaníku, Želízy u Liběchova, 1845-1850

(Karel Herloš) v básni *Die Fünfhundert vom Blaník (Pět set z Blaníku, 1826)*. Blíže národně nespecifikované vojsko blanických rytířů je pro německé autory zárukou pořádku, symbolem řádu v budoucnu, kdy Češi sami přivedou svou zemi do stavu chaosu, na samý okraj záhuby.¹⁴

V novočeské literatuře první poloviny 19. století se blanické téma nevyskytuje tak často jako v literatuře německé. Václav Matěj Kramerius vydal v roce 1799 v Praze počestělou již zmíněnou povídku Schiffnerovu; z roku 1816 pochází Klicperovo drama *Blaník*, které rovněž využívá německých předloh. V obou případech je zachováno německé protireformační schéma: blaničtí rytíři jsou symbolem řádu a naděje, husité jsou líčeni jako nositelé chaosu a ničitelé kulturních hodnot. Například u Klicpery se Zdeněk Zásnecký vrací do svých rodných Čech a nachází hrad svých předků v rozvalinách, protože Žižkovo vojsko devětkrát jeho hradby „zteklo“ a lstí Belzebubovou a s ukrutností Belialovou zničilo věkovitou krásu Zdeňkova rodiště.

¹⁴ Srov. KRAUS, *Stará historie česká v německé literatuře* (pozn. 3), s. 213-221. – HELENA LORENZOVÁ, *Blaník český a německý*, in: *Dějiny a současnost* 17, 1995, č. 4, s. 16-20. – TÁŽ, *Blaník: sacrum et profanum*, in: MARTA OTTLOVÁ – MILAN POSPÍŠIL (eds.), *Sacrum et profanum*, Praha 1998, s. 42-53.